

REGERINGSKANSLIET

Remiss

2006-03-22

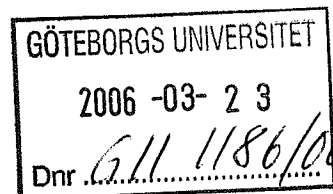
U2006/2478UH

Utbildnings- och kulturdepartementet

Universitets- och högskoleenheten

Kerstin Jacobsson

Telefon 08-405 18 36

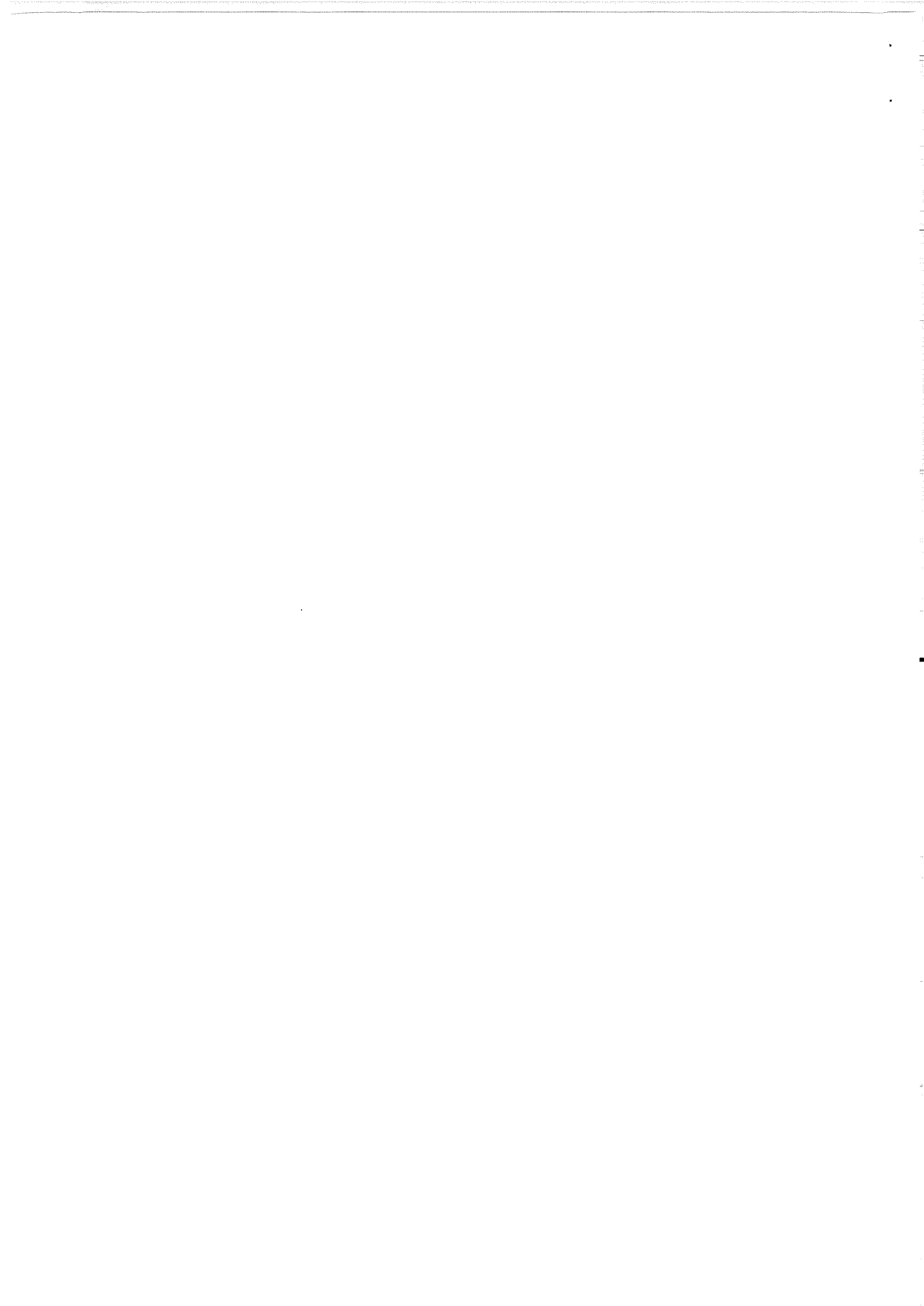
Förslag till författningsändringar med anledning av en ny utbildnings- och examensstruktur för den högre utbildningen

Remissinstanser:

1. Domstolsverket
2. Åklagarmyndigheten
3. Statens räddningsverk
4. Socialstyrelsen
5. Statens institutionsstyrelse
6. Verket för förvaltningsutveckling
7. Statens skolverk
8. Myndigheten för skolutveckling
9. Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning
10. Internationella programkontoret för utbildningsområdet
11. Folkbildningsrådet
12. Högskoleverket
13. Verket för högskoleservice
14. Överklagandenämnden för högskolan
15. Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning
16. Vetenskapsrådet
17. Centrala studiestödsnämnden
18. Överklagandenämnden för studiestöd
19. Statens kulturråd
20. Konstnärsnämnden
21. Statens jordbruksverk
22. Statens veterinärmedicinska anstalt
23. Livsmedelsverket
24. Sjöfartsverket
25. Arbetsmarknadsstyrelsen
26. Skogsstyrelsen

27. Uppsala universitet
28. Lunds universitet
29. Göteborgs universitet
30. Stockholms universitet
31. Umeå universitet
32. Linköpings universitet
33. Karolinska institutet
34. Kungl. Tekniska högskolan
35. Luleå tekniska universitet
36. Karlstads universitet
37. Växjö universitet
38. Örebro universitet
39. Mittuniversitetet
40. Sveriges lantbruksuniversitet
41. Blekinge tekniska högskola
42. Danshögskolan
43. Dramatiska institutet
44. Gymnastik- och idrottshögskolan
45. Högskolan i Borås
46. Högskolan Dalarna
47. Högskolan på Gotland
48. Högskolan i Gävle
49. Högskolan i Halmstad
50. Högskolan i Kalmar
51. Högskolan Kristianstad
52. Högskolan i Skövde
53. Högskolan Väst
54. Konstfack
55. Kungl. Konsthögskolan
56. Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
57. Lärarhögskolan i Stockholm
58. Malmö högskola
59. Mälardalens högskola
60. Operahögskolan i Stockholm
61. Södertörns högskola
62. Teaterhögskolan i Stockholm
63. Chalmers tekniska högskola AB
64. Handelshögskolan i Stockholm
65. Stiftelsen Högskolan i Jönköping
66. Teologiska Högskolan, Stockholm
67. Evangeliska Frikyrkan för Örebro Teologiska Högskola
68. Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen för Johannelunds teologiska högskola
69. Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut (SMI)
70. Ericastiftelsen

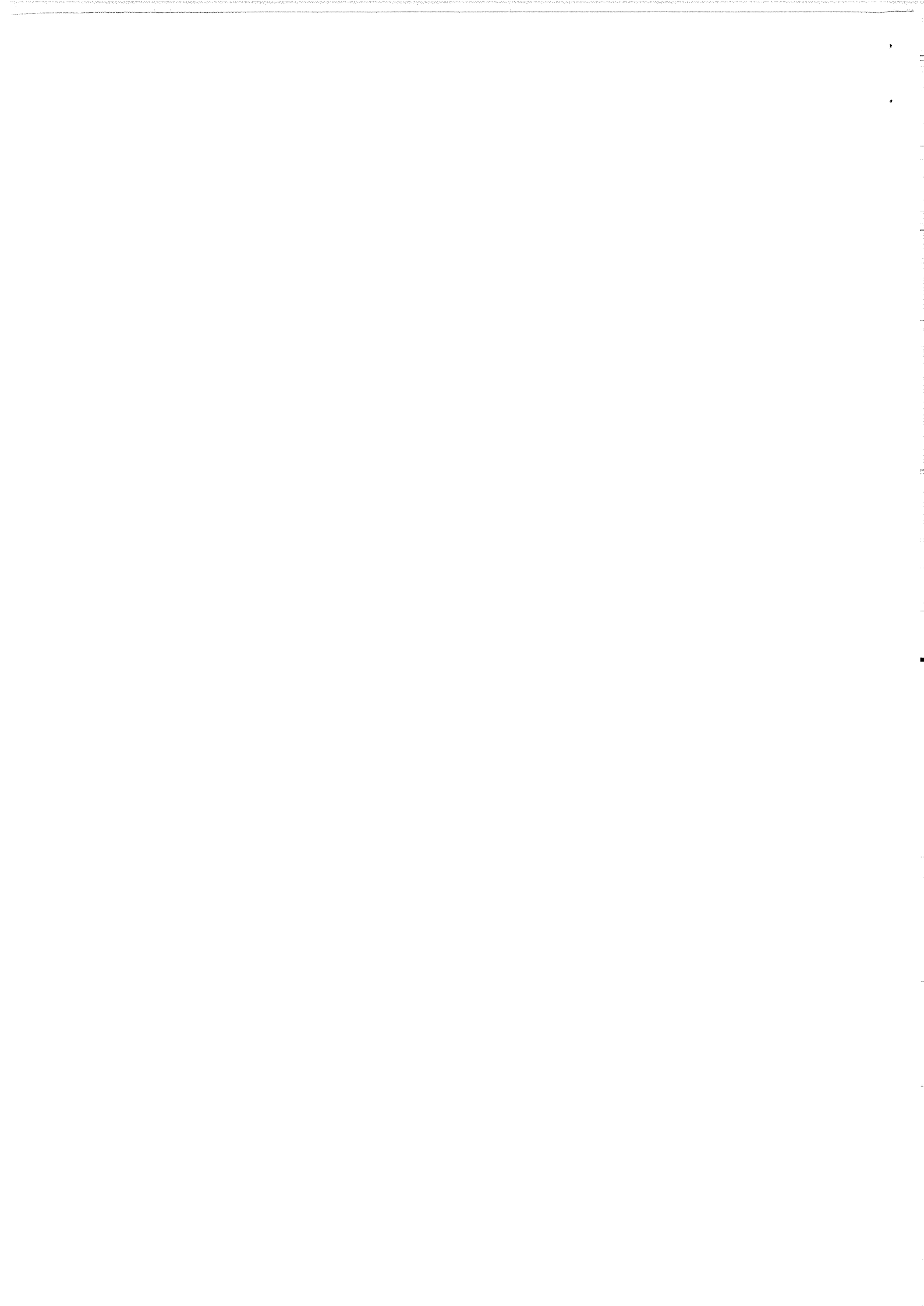

71. Ersta Sköndal högskola
72. Stiftelsen Rödakorshemmet för Röda Korsets Högskola
73. Sophiahemmet, Ideell förening för Sophiahemmet Högskola
74. Stiftelsen Värmlands och Örebro läns skogsskola för Gammelkroppa skogsskola
75. Beckmans skola AB

76. Apoteket AB
77. Föreningen Svenskt Näringsliv
78. Föreningen Sveriges socialchefer (FSS)
79. Konstnärliga och litterära yrkesutövaras samarbetsnämnd (KLYS)
80. Landsorganisationen i Sverige (LO)
81. Lantmästareförbundet
82. Ledarna
83. Optikerförbundet
84. Sjöfartens arbetsgivareförbund
85. Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning
86. Svenska Barnmorskeförbundet
87. Svenska kyrkan
88. Svenska Skogsmästareförbundet
89. Sveriges Advokatsamfund
90. Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO)
91. Sveriges Arkitekter
92. Sveriges doktorander
93. Sveriges förenade studentkårer
94. Sveriges Kommuner och Landsting
95. Sveriges redareförening för mindre passagerarfartyg
96. Sveriges Universitetsläraresförbund
97. Sveriges universitets- och högskoleförbund
98. Sveriges vägledarförening
99. Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)

Remissvaren i sex (1 original) exemplar skall vara inkomna till Utbildnings- och kulturdepartementet senast den 5 maj 2006. För att ge berörda myndigheter möjlighet att förbereda införandet av en ny utbildnings- och examensstruktur är ambitionen att författningsändringar skall beslutas sommaren 2006. Remisstiden har bestämts med hänsyn till detta.

Remissvaren bör även sändas elektroniskt till elisabeth.backlund@educult.ministry.se

I remissen ligger att Utbildnings- och kulturdepartementet vill ha synpunkter på förslagen i promemorian.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För andra remissinstanser innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens broschyr Svara på remiss – hur och varför (SB PM 2003:2). Broschyren kan beställas från Regeringskansliet, Information Rosenbad, 103 33 Stockholm eller hämtas från nätet: www.regeringen.se

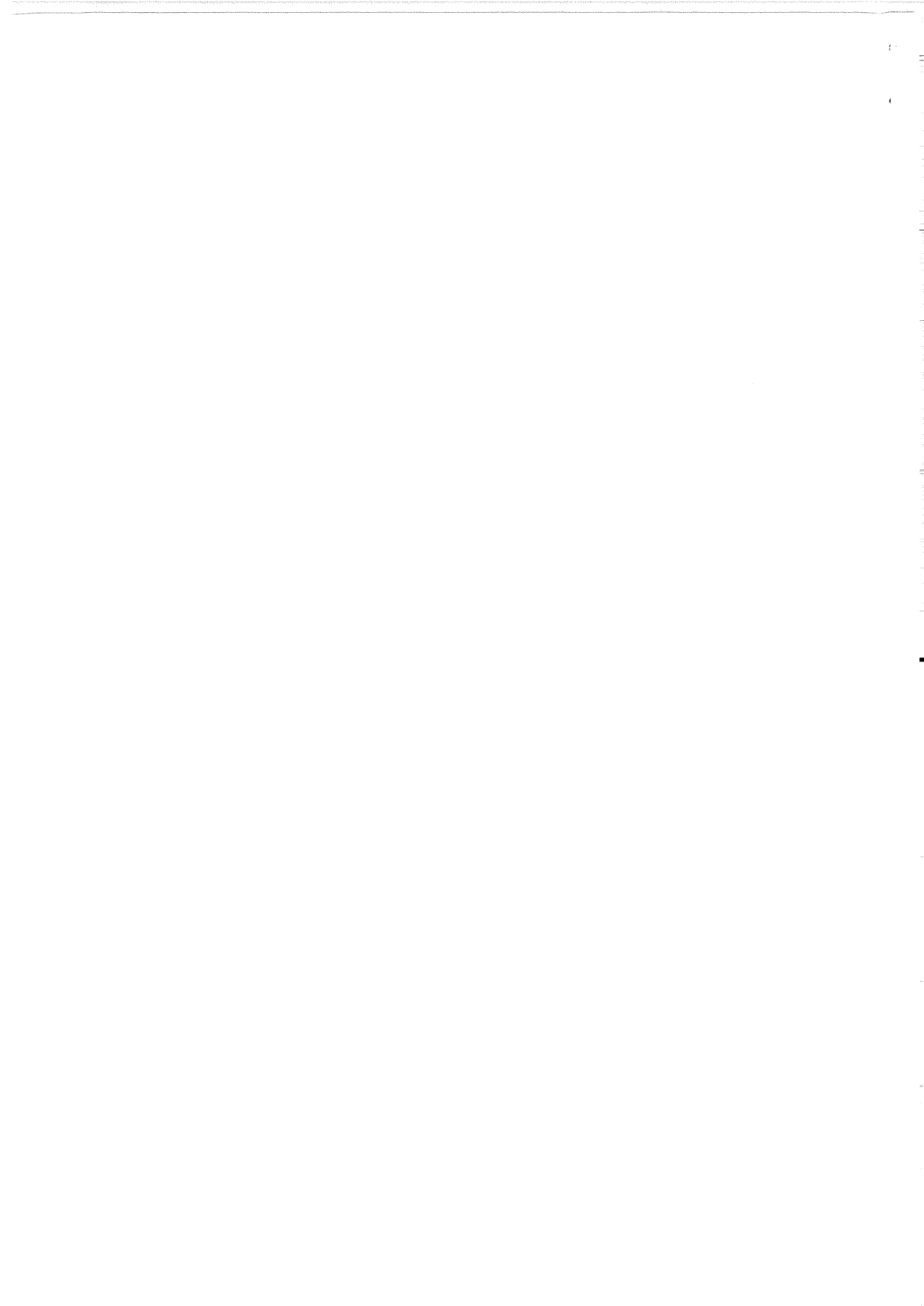
I tjänsten

Charlotte Abrahamsson
Expeditions- och rättschef

Kopia till

Riksdagens utredningstjänst
Fritzes kundservice
106 47 STOCKHOLM

**Utbildnings- och kulturdepartementet
Jordbruksdepartementet**

*Universitets- och högskoleenheten
Lantbruksenheten*

Förslag till författningsändringar med anledning av en ny utbildnings- och examensstruktur

---

Inledning

Promemorian innehåller förslag till ändringar i högskoleförordningen (1993:100), förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet och studiestödsförordningen (2000:655) vilka huvudsakligen tar sin utgångspunkt i propositionen Ny värld – ny högskola (prop. 2004/05:162). Förslagen i denna promemoria har utarbetats inom Utbildnings- och kulturdepartementet och Jordbruksdepartementet.

Riksdagen har den 23 februari 2006 fattat beslut med anledning av propositionen (bet. 2005/06:UbU3, rskr. 2005/06:160). Nedan redogörs för riksdagens beslut i de delar som berör förslagen i denna promemoria inklusive bilagorna till promemorian. Regeringen har den 2 mars 2006 utfärdat bl.a. lag om ändring i högskolelagen (1992:1434).

Nedan redogörs inledningsvis för regeringens förslag och bedömningar avseende en ny utbildnings- och examensstruktur och tillträde till viss utbildning på avancerad nivå och utbildning på forskarnivå. Dessa bygger i sin tur på förslag i dels departementspromemoriorna Magisterexamen i internationell belysning (Ds 2003:4) och Högre utbildning i utveckling – Bolognaprocessen i svensk belysning (Ds 2004:2), dels betänkandet En Ny Doktorsutbildning (SOU 2004:27). Promemoriorna och betänkandet har remissbehandlats.

Denna promemoria omfattar förslag där det finns behov av ytterligare beredningsunderlag för regeringens ställningstagande. I några fall presenteras nya förslag som har anknytning till införandet av en ny utbildnings- och examensstruktur för den högre utbildningen och som inte tidigare har remissbehandlats.

En ny utbildnings- och examensstruktur i propositionen Ny värld – ny högskola

Tre nivåer

I propositionen Ny värld – ny högskola (prop. 2004/05:162), nedan benämnd propositionen, föreslog regeringen att högre utbildning skall ges på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå och att examina inom den högre utbildningen skall avläggas på någon av dessa nivåer. Vidare var regeringens förslag att det i högskolelagen (1992:1434) skall finnas en upplysningsbestämmelse om att regeringen meddelar föreskrifter om vilka examina som får avläggas och på vilken nivå de skall avläggas. I samband med detta förslag gjorde regeringen bedömningen att varje kurs inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå bör nivåbestämmas, så att den tillhör antingen grundnivå eller avancerad nivå. Regeringen lämnade även förslag till beskrivningar i högskolelagen av vad som karaktäriserar utbildning på de tre nivåerna. Regeringen bedömde vidare att lärosätena bör ange mål för varje kurs på grundnivå och avancerad nivå.

Med anledning av propositionen har riksdagen beslutat om de föreslagna ändringarna i högskolelagen. Vidare har regeringen den 2 mars 2006 utfärdat lag om ändring i högskolelagen.

Genomförande

Ändringarna i högskolelagen avser utbildning som bedrivs efter utgången av juni 2007 eller examina som utfärdas därefter. Regeringen får meddela föreskrifter om i vilken utsträckning utbildning får fullföljas och examen tas ut enligt äldre bestämmelser.

Examensordningen

I examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) och i bilagan till förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet, anges de examina som får utfärdas inom den svenska grundläggande högskoleutbildningen. I dagens examensordning finns inom den grundläggande högskoleutbildningen dels generella examina, dels yrkesexamina. Examina inom forskarutbildningen regleras i allt väsentligt i 8 kap. högskoleförordningen.

Införandet av tre nivåer i den högre utbildningen innebär att begreppet grundläggande högskoleutbildning utgår. Regeringen gjorde i propositionen följande bedömningar. Det bör finnas två generella examina på grundnivå, högskoleexamen som omfattar 80 poäng och kandidatexamen som omfattar 120 poäng. Vidare bör det finnas två generella examina på avancerad nivå, magisterexamen som omfattar 40 poäng och masterexamen som omfattar 80 poäng. En särskild examenskategori, konstnärliga examina bör införas på grundnivå och avancerad nivå. Inom denna nya kategori bör det på grundnivå finnas

konstnärlig högskoleexamen som omfattar 80 poäng och konstnärlig kandidatexamen som omfattar 120 poäng. På avancerad nivå bör det finnas konstnärlig magisterexamen som omfattar 40 poäng och konstnärlig masterexamen som omfattar 80 poäng.

När det gäller examina på forskarnivå gjorde regeringen bedömningen att doktorsexamen även i fortsättningen bör omfatta 160 poäng. Licentiatexamen kan i dag avläggas efter 80 poäng av den doktorand som dels blivit godkänd vid de prov som ingår i den delen av utbildningen, dels har fått en vetenskaplig uppsats godkänd som motsvarar studier om minst 40 poäng.

Vidare gjorde regeringen i propositionen bedömningen att om ett yrke är reglerat enligt svensk lagstiftning eller EG-rätten eller i en majoritet av medlemsländerna inom EES vad avser krav på examen, bör utbildningen till detta yrke avslutas med en yrkesexamen. Regeringen anförde också i propositionen bl.a. följande. Även i vissa andra fall bör en yrkesexamen finnas. De tydligare kriterierna för när en utbildning bör avslutas med en yrkesexamen får som konsekvens att ett antal examina som i dag finns som yrkesexamina i examensordningen bör utgå. Dessa examina är flyglärarexamen, konstnärlig högskoleexamen i dans, konstnärlig högskoleexamen i konst och design, konstnärlig högskoleexamen i musik, konstnärlig högskoleexamen i scen och medier, organistexamen, teologie kandidatexamen, yrkeshögskoleexamen och yrkesteknisk högskoleexamen. När dessa examina tas bort kan studenter på sådana utbildningar i stället där det är möjligt få en generell eller konstnärlig examen.

För varje examen inom den grundläggande högskoleutbildningen finns i dag i bilagorna till nämnda förordningar en examensbeskrivning som anger vilka krav och mål som skall gälla. Regeringen gjorde i propositionen en rad bedömningar i fråga om utformningen av examensbeskrivningarna, bl.a. att de bör följa en gemensam struktur, att examensbeskrivningar med beskrivningar av förväntade studieresultat bör införas för alla generella och konstnärliga examina, att examensbeskrivningarna för yrkesexamina bör revideras och att omfattningen av samtliga examina bör anges med ett exakt antal poäng. Vidare bedömde regeringen att högskoleingenjörsexamen bör omfatta 120 poäng, att krav på ett självständigt arbete (examensarbete) bör ställas för samtliga examina på grundnivå och avancerad nivå och att omfattningen på det självständiga arbetet bör relateras till kursfordringarna för respektive examen.

Mot denna bakgrund har det inom Regeringskansliet genomförts ett arbete med att utforma några helt nya examensbeskrivningar och revidera de som redan finns i examensordningen och som enligt regeringens bedömning bör finnas kvar efter utgången av juni 2007. I

anslutning till detta arbete har Regeringskansliet fört diskussioner med informella referensgrupper för en viss examen eller grupper av examina.

När det gäller examensbenämningar på svenska gjorde regeringen i propositionen bedömningen att lärosätet bör ange examensbenämningen i ett examensbevis. Därvid anförde regeringen följande. En examensbenämning bör bestå av examen i enlighet med vad som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen och i bilagan till förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet samt ett för- eller efterled, som anger examens inriktning. Lärosätet bör bestämma vilka för- eller efterled som skall användas. För vissa examina bör det ställas särskilda krav i examensbeskrivningen på angivande av inriktning i examensbeviset. Juris kandidatexamen bör byta namn till juristexamen.

När det gäller översättning av examensbenämningar gjorde regeringen bedömningen att Högskoleverket bör meddela föreskrifter om översättning av examina till engelska och att översättningar som är beslutade av lärosätena bör samlas hos Högskoleverket.

Tillgodoräknande av utbildning

Regeringen gjorde i propositionen bedömningen att samma principer bör gälla för tillgodoräknande för såväl utbildning på grundnivå som utbildning på avancerad nivå och forskarnivå.

Tillträde till program som leder till en generell eller konstnärlig examen på avancerad nivå

Regeringen bedömde att kravet på grundläggande behörighet för ett program som leder till en generell eller konstnärlig examen på avancerad nivå bör vara uppfyllt av den som har en examen på grundnivå som omfattar minst 120 poäng eller motsvarande utländsk examen. Kravet på grundläggande behörighet bör enligt regeringens bedömning även vara uppfyllt av den som genom svensk eller utländsk utbildning, praktisk erfarenhet eller på grund av någon annan omständighet har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på avancerad nivå.

Tillträde till utbildning på forskarnivå

Enligt regeringens bedömning bör kravet på grundläggande behörighet för studier på forskarnivå vara uppfyllt av den som har avlagt en examen på avancerad nivå, har fullgjort kursfordringar om minst 160 poäng, varav minst 40 poäng på avancerad nivå eller som på något annat sätt inom eller utom landet har förvärvat i huvudsak motsvarande kunskaper. För särskild behörighet för utbildning på forskarnivå bör enligt regeringen de förkunskaper som krävs vara helt nödvändiga för att doktoranden skall kunna tillgodogöra sig utbildningen. Kraven bör, utöver kunskaper från tidigare högskoleutbildning, motsvarande utbildning eller yrkeserfarenhet, kunna avse även andra villkor som betingad av utbildningen. Slutligen bedömde regeringen att antagning till

utbildning på forskarnivå normalt bör ske samlat efter information om tillgängliga platser och att bestämmelser om urval bör ses över.

Poängsystem

I propositionen gjorde regeringen också bedömningen att ett nytt poängsystem för att ange omfattning av högskoleutbildning bör införas. Regeringen bedömde att ett nytt poängsystem skulle innebära att heltidsstudier under 40 veckor motsvarar 60 högskolepoäng.

Riksdagens beslut

Riksdagen har beslutat i huvudsak i enlighet med regeringens förslag i propositionen (bet. 2005/06:UbU3, rskr. 2005/06:160). På några punkter som berör utbildnings- och examensstrukturen för den högre utbildningen har dock riksdagen beslutat dels i frågor som inte behandlades i propositionen, dels i enlighet med reservationer i utbildningsutskottets betänkande, enligt följande skrivningar i betänkandet:

- Civilingenjör- och arkitektutbildningarna skall förlängas med en termin till att totalt omfatta fem års studier.
- En civilekonomexamen om 160 poäng bör inrättas som yrkesexamen.
- Frågan om hur lärarexamen skall placeras in i det nya examenssystemet bör övervägas ytterligare. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lösning i denna fråga.
- En examen bör innebära en garanti för att studierna lett till fördjupning inom för studierna relevanta ämnesfält. Studenten skall således ha fördjupade kunskaper inom det huvudsakliga området för utbildningen. Det finns ett särskilt värde i detta som inte har sin motsvarighet i bredd. Fördjupning är även viktig för att examen skall leda till anställningsbarhet samt underlätta etablering på arbetsmarknaden.
För att säkerställa kvaliteten och den internationella statusen på svenska examina skall det även i fortsättningen finnas krav på fördjupning och progression. För generella examina skall på kandidatnivå krävas minst 60 poäng i huvudämne eller inom kunskapsområdet och för magisternivå minst 80 poäng. För examina med yrkesinriktning eller av tvärvetenskaplig karaktär skall fördjupning och progression ha skett inom relevant kunskapsområde.
- Vi anser att masterexamen inte i praktiken får bli ett antagningskrav till doktorandutbildningen. Kostnaderna för ett år av doktorandutbildningen skall inte flyttas över till studenterna och forskarutbildningen skall inte förkortas med ett år. Masterkurser skall visserligen kunna tillgodoräknas, om de är relevanta för den sökta forskarutbildningen. Däremot skall inte masterkurser vara meriterande vid antagning till forskarutbildning. En person med masterexamen skall inte gå före vid tillsättande av doktorandtjänst.

Förslag i denna promemoria

Allmän kommentar

I bilaga 1 till denna promemoria finns förslag till ändringar i högskoleförordningen (1993:100) i de delar som berörs i motivtexten i promemorian. Författningsförslaget utgör således enbart vissa delar av det förslag till ändring av högskoleförordningen som senare kommer att utarbetas med anledning av propositionen och riksdagens beslut. I förslaget finns inte heller ikraftträdande- eller övergångsbestämmelser. Förslaget till ändring av bilaga 2, examensordningen är fullständigt med undantag för att lärarexamen saknas liksom civilekonomexamen som riksdagen har beslutat skall införas (se nedan). Utöver förslagen till ändringar i högskoleförordningen bifogas i bilaga 2 förslag till ändringar i förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet. I bilaga 3 bifogas förslag till ändring i 3 kap. 4 § studiestödsförordningen (2000:655). Härutöver kommer följdändringar att behöva göras i dessa samt i en rad andra författningar. Sådana ändringar omfattas inte av denna promemoria.

Författningstexten avseende högskoleförordningen har utformats på så sätt att de förslag till bestämmelser som mer direkt behandlar utbildningen och har sin motsvarighet i nu gällande bestämmelser i 6 kap. högskoleförordningen om grundläggande högskoleutbildning respektive 8 kap. högskoleförordningen om forskarutbildning har samlats i ett kapitel, 6 kap. Utbildningen. Där bör flera av de bestämmelser som föreslås i denna promemoria ingå och bestämmelserna utgör alltså ett utdrag ur ett tänkt, blivande kapitel 6 som behandlar utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå (jfr 6 kap. 1 § i förslaget). För enkelhetens skull anges paragraferna i detta kapitel i nummerföljd. Paragraferna kommer således inte att ha motsvarande beteckning i ett kommande, fullständigt förslag till ändring av högskoleförordningen. Övriga bestämmelser anges med nu gällande kapitel- och paragrafnummer.

Såvitt gäller förslaget till ändring i förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet redovisas de följdändringar som kan förutses utifrån de föreslagna ändringarna i högskoleförordningen som redovisas i denna promemoria. Då placeringen av vissa bestämmelser i högskoleförordningen fortfarande är oklar görs i vissa fall i förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet endast hänvisningar till x kap. x §. Vidare finns inte heller ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Förslaget till ändring av bilagan är fullständigt.

Högskolepoäng

Regeringen gjorde i propositionen bedömningen att det bör införas ett poängsystem som innebär att heltidsstudier under ett normalstudieår om 40 veckor motsvarar 60 högskolepoäng. Högskolepoäng har en nära

koppling till *European Credit Transfer and Accumulation System* (ECTS). I ECTS omfattar ett års heltidsstudier 60 ECTS-poäng oavsett hur många veckor ett läsår omfattar. Studierna för en genomsnittlig student under ett normalt läsår antas omfatta 1 500 – 1 800 timmar. En *credit* beräknas alltså omfatta 25 till 30 timmar. Arbetstiden inkluderar all den tid som studenter använder för studier (lärarledd undervisning, laborationer, grupparbeten, examination etc.). Detta motsvarar väl den tid som ett svenskt läsår om 40 veckor vanligtvis omfattar.

I Sverige anges omfattningen av högskoleutbildning enligt ett poängsystem där heltidsstudier under en vecka motsvarar en poäng och enligt etablerad praxis på svenska lärosäten 1,5 ECTS-poäng. Denna beräkning av ECTS-poäng är emellertid inte fullt ut förenlig med ECTS-systemet. ECTS är inte ett veckobaserat system. Läsårens längd varierar inom Europa från 28 till 42 veckor. Alla länder kan därmed inte översätta en veckas heltidsstudier till 1,5 ECTS-poäng. Ett svenskt veckobaserat poängsystem skulle därför kunna innebära svårigheter t.ex. vid etableringen av gemensamma studieprogram.

Inte något av de länder som hittills har infört ett ECTS-baserat nationellt poängsystem har valt att uttrycka omfattning av utbildningen med en veckas arbetsbörda som beskrivning av vad en poäng omfattar. Detta trots att t.ex. Finland, Norge och Nederländerna har haft ett sådant system tidigare.

Förutom att underlätta internationell rörlighet för den enskilde studenten är avsikten med ett nytt poängsystem att bl.a. göra det lättare att etablera gemensamma utbildningsprogram mellan svenska och utländska lärosäten. Även vid utvecklandet av de egna kurserna och utbildningsprogrammen kan det vara en fördel att universitet och högskolor inte blir låsta vid en fast poängdefinition för en veckas heltidsstudier. Ett förändrat poängsystem skall därutöver ge lärosätena möjlighet att låta olika moment i en kurs eller olika kurser i ett program ha olika studieintensitet.

Av dessa skäl lämnas i bilaga 1 till denna promemoria förslag till en bestämmelse i 6 kap. 2 § högskoleförordningen som innebär att omfattningen av utbildning skall anges i högskolepoäng där heltidsstudier under ett normalstudieår om 40 veckor motsvarar 60 högskolepoäng.

Studenter bör precis som i dag ha möjlighet att läsa mer än 60 högskolepoäng per kalenderår, om de studerar på heltid under en längre tid än 40 veckor eller studerar mer än heltid under en del av året.

Omfattningen av varje kurs kan bestämmas genom att uppskatta hur stor arbetsinsats som normalt krävs av en student för att uppnå kursens mål. Vid beräkningen av omfattningen av en kurs som ingår i ett

utbildningsprogram kan varje kurs ses i förhållande till resten av kurserna under läsåret och som ingår i samma program. Omfattningen av varje kurs bör liksom i dag framgå i den kursplan som skall finnas för varje kurs. Vid omräkning av gamla poäng till högskolepoäng bör en poäng översättas till 1,5 högskolepoäng.

I propositionen anförde regeringen vidare att en analys av konsekvenserna av införandet av högskolepoäng bör göras, särskilt avseende studiestödsförfattningarna.

Studiestöd beräknas utifrån studenternas åtaganden och prestationer som uttrycks i förhållandet mellan poäng och veckor. Även fortsättningsvis är det viktigt att kunna ställa studietid i relation till omfattningen i högskolepoäng och på så sätt fastställa den studietakt för vilken studiestöd beviljas. Studiestödsförfattningarnas nuvarande bestämmelser om beräkning av studiemedel för högskolestudier grundar sig på bestämmelserna i högskoleförordningen. Studiemedel beräknas per vecka och kan beviljas för varje kalendervecka som en studerande studerar på minst halvtid. Det antal veckor som studiemedel beviljas för beräknas per studieperiod. Förslaget om en ny bestämmelse i högskoleförordningen bör inte innebära någon förändring i det avseendet.

Mot denna bakgrund föreslås en ändring i 3 kap. 4 § studiestödsförordningen som innebär att vid studier på utbildning som bedrivs enligt högskolelagen, högskoleförordningen eller lagen om tillstånd att utfärda vissa examina motsvarar 1,5 högskolepoäng en veckas studier på heltid. Ändringen är närmast av teknisk natur och påverkar inte vad som i övrigt gäller för rätt till studiestöd. Förslaget till författningsändring finns i bilaga 3 till denna promemoria.

Härutöver behöver en konsekvensändring göras i 4 kap. 22 § studiestödslagen (1999:1395) där en koppling görs mellan avskrivning av studielån och avklarade poäng i högskolan. Avsikten är att senare återkomma med förslag till en sådan ändring i lagen. I övrigt är det fråga om konsekvensändringar i ett antal förordningar där en angiven utbildningstid omräknas från nuvarande poäng till högskolepoäng.

Det bör i detta sammanhang särskilt betonas att lärosätena bör ha ett ansvar för att informera studenter och presumtiva studenter om den nya utbildnings- och examensstrukturen inklusive ett eventuellt ändrat poängsystem och hur utformningen av kurser och program relaterar till studiestödet. Centrala studiestödsnämnden (CSN) bör vidare ha ett ansvar att informera om reglerna för studiestöd.

I bilaga 4 finns en lathund för omräkning av poäng till högskolepoäng för att öka läsförståelsen av förslagen i denna promemoria.

Tillgodoräknande

När det gäller principerna för tillgodoräknande finns en viktig koppling till regeringens bedömning i propositionen att lärosätena bör ange mål för varje kurs på grundnivå och avancerad nivå och att dessa mål bör beskriva studentens förväntade studieresultat. Regeringen gjorde också som tidigare nämnts bedömningen att examensbeskrivningarna bör revideras. De behöver enligt regeringens uppfattning i propositionen utvecklas. Förslag till nya respektive reviderade examensbeskrivningar finns i denna promemoria. Regeringen betonade i propositionen att lärosätena vid tillämpningen av bestämmelserna om tillgodoräknande bör anlägga ett helhetsperspektiv med utgångspunkt i beskrivningen av utbildningen. Nivåbeskrivningarna i den lag om ändring av högskolelagen som riksdagen har beslutat om, examensbeskrivningarna, de lokala preciseringarna av målen för examina och målen för kurserna är viktiga verktyg för lärosätena när de skall bedöma möjligheterna till tillgodoräknande.

Till denna promemoria bifogas förslag till bestämmelser om tillgodoräknande inom den nya utbildnings- och examensstrukturen. Bestämmelserna skall ersätta de som i dag finns inom grundläggande högskoleutbildning i 6 kap. 12–14 §§ i högskoleförordningen och de som i dag gäller för forskarutbildning i 8 kap. 16 § samma förordning. De är utformade för att omfatta utbildning på samtliga tre nivåer och är tänkta att placeras under en rubrik som avser gemensamma bestämmelser om tillgodoräknande för all högskoleutbildning.

I jämförelse med dagens bestämmelse om tillgodoräknande i forskarutbildning innebär förslaget i bilaga 1 till denna promemoria avseende utbildning på forskarnivå en utvidgning av möjligheterna att tillgodoräkna annan utbildning och yrkesverksamhet. Förslag till bestämmelser om tillgodoräknande återfinns i författningsförslaget i 6 kap. 5–7 §§.

Uppgift om kurser i examensbevis

I inledningen till examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen och i bilagan till förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet, finns bl.a. följande bestämmelse: Om kurser som ingår i en yrkesexamen sammantaget uppfyller de krav som ställs för magister- eller kandidatexamen, såväl med avseende på längd som fördjupning, skall det framgå av examensbeviset om studenten begär det.

Bestämmelsen fanns inte med i det förslag till ändring i högskoleförordning som redovisades i departementspromemorian Fria universitet och högskolor (Ds 1992:1). I propositionen Universitet och högskolor – frihet för kvalitet (prop. 1992/93:1) framgår att flera remissinstanser påpekade vikten av att vissa yrkesutbildningar också borde kunna leda till en generell examen. Särskilt examina inom

lärarutbildningar och vårdutbildningar, som före 1977 inte var en del av högskolan, skulle enligt remissinstanserna kunna vara likvärdiga med kandidatexamen och ge behörighet till forskarutbildning.

Bestämmelsen har enligt Högskoleverket och Överklagandenämnden för högskolan tolkats på olika sätt av olika lärosäten. Vissa lärosäten tolkar den så att det endast skall stå i examensbeviset för en yrkesexamen att kurserna som ingår i denna uppfyller villkoren för en kandidat- eller magisterexamen och att något examensbevis således inte skall utfärdas för den generella examen. Andra lärosäten utfärdar två examensbevis när studenten begär detta och uppfyller fordringarna för bägge examina.

Utvecklingen visar att utfärdandet av två, eller eventuellt fler examensbevis till samma individ under ett läsår har ökat kraftigt sedan 1993. Enligt Statistiska centralbyrån (SCB) var antalet utfärdade examina läsåret 1993/94 ca 500 fler än antalet examinerade individer. Läsåret 2004/05 utfärdades drygt 6 000 fler examina än antalet individer som examinerades. Det framgår inte av statistiken hur många av dessa examina som utfärdats på samma meriter, men kombinationen av examina visar att två examina som utfärdas på samma meriter till en individ sannolikt står för merparten av skillnaden mellan antalet examina och antalet examinerade individer. En särskild undersökning som dåvarande Utbildningsdepartementet beställde från SCB visar att det under läsåret 2002/03 utfärdades ca 3 500 generella examina för individer som samma läsår också avlagt en yrkesexamen. Av dessa var den vanligaste kombinationen sjuksköterskeexamen och kandidatexamen som utfärdades till ca 1 500 individer. Den näst vanligaste kombinationen var högskoleingenjörsexamen och kandidatexamen som utfärdades till ca 500 individer.

I vilken omfattning studenterna endast begär att det skall anges i examensbeviset för en yrkesexamen att även kraven för en generell examen är uppfyllda finns det inga uppgifter om. Utvecklingen av antalet examina i förhållande till antalet examinerade individer visar dock att studenterna i stor och ökande omfattning begär examensbevis även för en generell examen.

Vid tidpunkten för högskoleförordningens ikraftträdande den 1 juli 1993 var de utbildningar som ledde fram till yrkesexamen i allmänhet inte upplagda på ett sådant sätt att de kunde uppfylla kraven för en kandidatexamen eller en magisterexamen med krav på fördjupning i huvudämnet på 60-poängsnivån respektive 80-poängsnivån och ett självständigt arbete. Det innebär att vid denna tidpunkt betraktades det snarare som ett undantag än en regel att en student kunde uppfylla kraven både för en yrkesexamen och för en generell examen på samma meriter. I de fall detta trots allt var fallet skulle det således framgå av examensbeviset för yrkesexamen, dvs. för enkelhetens skull i ett och samma dokument, också i engelsk översättning.

Utvecklingen har därefter visat att det blivit allt vanligare att yrkesprogram har ett innehåll och en uppläggning som innebär att kraven för inte bara yrkesexamen utan även för en kandidat- eller magisterexamen uppfylls. Särskilt påtagligt är detta inom vårdområdet och det tekniska området.

Det är en väsentlig princip i det svenska universitets- och högskolesystemet att studenter inte behandlas olika vid olika lärosäten när det gäller en sådan grundläggande rättighet som att få ett examensbevis. Bestämmelsen i examensordningen leder, tillsammans med bestämmelsen i 6 kap. 15 § högskoleförordningen, uppenbarligen till tolkningsproblem och osäkerhet om vilken rätt studenten egentligen har. Den nämnda bestämmelsen i 6 kap. 15 § högskoleförordningen om att en student som uppfyller fordringarna för examen på begäran skall få examensbevis av högskolan är inte begränsad till att avse endast rätt till en examen. Det betyder att den student som på samma meriter begär såväl en yrkesexamen som en generell examen och uppfyller kraven för båda dessa, bör ha rätt att få två examensbevis. Det ankommer emellertid på högskolan att avgöra om en student uppfyller fordringarna för varje examen.

Nackdelen med två examensbevis för två olika examina, där respektive examensbevis inte innehåller något utöver examensbenämningen, är att dessa examina kan uppfattas som resultatet av två olika utbildningar. För att en sådan missuppfattning inte skall kunna uppstå, föreslås i bifogat författningsförslag i bilaga 1 att det i examensbeviset skall framgå vilka kurser som ingår i en examen. Därmed framgår det tydligt att, även om studenten får två examensbevis, dessa är utfärdade på helt eller delvis samma meriter.

Det finns ytterligare ett skäl till att examensbeviset bör innehålla information om vilka kurser som ingår i examen. Sedan 2003 skall högskolorna enligt 6 kap. 15 § högskoleförordningen bifoga en bilaga till examensbeviset, ett s.k. *Diploma Supplement*, som beskriver utbildningen och dess plats i utbildningssystemet. Högskoleverket får meddela närmare föreskrifter om vad bilagan skall innehålla. Enligt föreskrifterna skall bilagan utfärdas på engelska. I bilagan finns information om innehållet i examen. Därför är det rimligt att själva examensbeviset också innehåller uppgifter om vilka kurser som ingår i examen.

Mot denna bakgrund är förslaget att bestämmelsen om att det i examensbeviset för en yrkesexamen skall anges att även kraven för en generell examen är uppfyllda tas bort ur examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen och i bilagan till förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet. I stället bör en ny bestämmelse införas i högskoleförordningen med innebörd att det skall framgå av examensbeviset vilka kurser som ingår i examen på grundnivå och

avancerad nivå. Förslag till bestämmelse återfinns i 6 kap. 9 § i bifogat förslag till ändring av högskoleförordningen.

Examensbevis för studenter som bytt lärosäte

I 6 kap. 17 § högskoleförordningen finns bestämmelser om utfärdande av bevis över utbildning för studenter som har bytt lärosäte under utbildningstiden. Enligt bestämmelsen skall beviset utfärdas av den högskola där studenten senast har godkänts i prov eller har slutfört sin utbildning, om inte de berörda högskolorna i det enskilda fallet har kommit överens om annat.

Det är alltså normalt det lärosäte där studenten tagit sina sista poäng före examen som skall utfärda examensbeviset. Vissa lärosäten har dels i anslutning till de seminarier som dåvarande Utbildningsdepartementet genomfört inom ramen för arbetet med de två departementspromemorior som nämns i inledningen av denna promemoria, dels i budgetdialoger pekat på problem som uppstår med anledning av denna bestämmelse. Det förekommer att studenter föredrar att lämna lärosätet när endast någon enstaka kurs återstår till examen. Skälet för detta sägs vara att studenten vill avsluta utbildningen vid ett mer "prestigefyllt lärosäte" och därmed få sin examen utfärdad av detta. Det lärosäte som studenten lämnar förlorar därmed en examen i examensstatistiken och får således svårare att nå examensmålet i uppdraget. Lärosätet går också miste om intäkter i form av ersättning för helårsstudenter och helårsprestationer. Samtidigt ser vissa mottagande lärosäten problem med att utfärda en examen för en student som endast godkänts i någon enstaka kurs vid det lärosätet, med hänvisning till att lärosätet i sådana fall inte kan garantera kvaliteten i examen. Ett sådant fall har överklagats av en student och Överklagandenämnden för högskolan fann, med hänvisning till bestämmelserna i 6 kap. 17 § högskoleförordningen, att studenten hade rätt att få sitt examensbevis utfärdat av det lärosäte där utbildningen slutförts (beslut 2004-10-15, reg.nr 43-307-04).

Bestämmelsen i 6 kap. 15 § högskoleförordningen anger att en student som uppfyller fordringarna för examen på begäran skall få examensbevis av högskolan. Det betyder att utfärdande av examensbevis innebär att högskolan skall pröva att studenten uppfyller kraven i examensordningen inklusive eventuella lokala mål. Om studenten gör det, har han eller hon rätt att få sitt examensbevis. En examen är således inte en kvalitetsstämpel för det egna lärosätet utan ett dokument som innebär att studenten uppfyllt fordringarna för examen.

Det är däremot viktig information att en examen innehåller kurser som har godkänts vid ett annat lärosäte än det som utfärdar beviset. Allt fler lärosäten utvecklar gemensamma studieprogram, tillsammans med lärosäten inom eller utanför Sverige. Den examen som sådana gemensamma program leder fram till utfärdas av ett lärosäte. En

väsentlig information om denna examen är att vissa kurser har genomförts och examinerats vid ett eller flera andra lärosäten. Detsamma gäller när studenten byter lärosäte under sin utbildning. Ett examensbevis, som innehåller information om vilka kurser som ingår och vid vilket eller vilka lärosäten dessa har godkänts, har ett stort informationsvärde för både arbetsgivare och det lärosäte som studenten eventuellt söker vidare till.

Mot denna bakgrund föreslås att en ny bestämmelse införs i högskoleförordningen med innebörd att det skall framgå av examensbeviset vid vilken högskola respektive kurs har godkänts beträffande de kurser som inte har godkänts vid den högskola som utfärdar examensbeviset. Motsvarande bör gälla för en del av utbildningen till en examen på forskarnivå, som har godkänts vid en annan högskola än den som utfärdar examensbeviset. Förslaget till ändring innebär vidare att bestämmelser som avser kursbevis regleras i en särskild paragraf. Förslag till bestämmelser återfinns i bifogat författningsförslag i 6 kap. 9–11 §§.

Kursens fördjupning

I högskoleförordningen anges i dag i 6 kap. 7 § vilka uppgifter som skall finnas i en kursplan. Där framgår bl.a. att kursens fördjupningsnivå i förhållande till examensfordringarna skall anges. Denna information har bl.a. betydelse för de studenter som själva kombinerar kurser för att uppnå fordringarna för en generell examen.

I departementspromemorian Högre utbildning i utveckling – Bolognaprocessen i svensk belysning (Ds 2004:2) föreslog projektgruppen att kravet i högskoleförordningen att ange kursens fördjupningsnivå i förhållande till examensfordringarna skulle utgå. Detta som en konsekvens av gruppens tidigare förslag om att kravet på fördjupning på en viss poängnivå i kandidatexamen respektive magisterexamen skulle tas bort.

I propositionen gjorde regeringen bedömningen att de centralt reglerade kraven på fördjupning på 60-poängsnivån i huvudämnet för kandidatexamen och på 80-poängsnivån för magisterexamen bör utgå ur examensbeskrivningarna samt att något centralt reglerat krav på fördjupning i huvudämne på viss poängnivå inte heller bör finnas för den föreslagna masterexamen. Kravet på fördjupade studier bör i stället, enligt regeringens bedömning i propositionen, uttryckas i de beskrivningar av förväntade studieresultat som skall anges för varje examen. Därtill kommer att riksdagen i sitt beslut givit till känna sin uppfattning i fråga om krav på fördjupning för kandidatexamen och magisterexamen (se s. 5 och 20 ff i denna promemoria).

I förslagen till examensbeskrivningar som bifogas denna promemoria framgår de krav på fördjupning som ställs för olika examina. Det är en

naturlig konsekvens att kursens fördjupning i förhållande till examensfordringarna även fortsättningsvis anges i kursplanen. Det är lika viktigt i framtiden att studenter som väljer att själva kombinera kurser för en generell examen har en korrekt information om hur de olika kursernas fördjupning förhåller sig till examensfordringarna.

Jämfört med dagens formulering i högskoleförordningen bör dock inte begreppet fördjupnings*nivån* användas, eftersom det inte enligt bifogat förslag till examensbeskrivningar bör anges krav på fördjupade studier på en viss poängnivå. Förslaget innebär därför att uttrycket kursens fördjupningsnivå ersätts med kursens fördjupning. Förslag till bestämmelse återfinns i bifogat författningsförslag i 6 kap. 13 §.

Tillträde till utbildning på forskarnivå

Behörighet

I propositionen gjorde regeringen bedömningen att utbildning på forskarnivå bör bygga på utbildning på avancerad nivå med utgångspunkt i Bologna-processens tre nivåer. Det innebär en höjning av kravet på grundläggande behörighet jämfört med dagens krav på 120 poäng. För att möjliggöra en fortsatt fyraårig forskarutbildning utan kraftigt förlängda totala studietider och för att inte försvåra övergången från utbildningar som leder till yrkesexamen, anser regeringen dock att det inte bör krävas masterexamen eller studier av motsvarande omfattning. Det bör i stället enligt regeringen vara tillräckligt med en examen på avancerad nivå – dvs. magisterexamen eller en yrkesexamen på avancerad nivå – eller andra studier om totalt 160 poäng (eller 240 högskolepoäng), varav minst 40 poäng (eller 60 högskolepoäng) på avancerad nivå. Liksom tidigare bör den som i någon annan ordning har förvärvat i huvudsak motsvarande kunskaper ha grundläggande behörighet. Förslag till bestämmelse återfinns i 9 kap. 4 § i bifogat förslag till ändring av högskoleförordningen.

I propositionen gjorde regeringen vidare bedömningen att det vid en höjning av de grundläggande behörighetskraven finns anledning att förtydliga i högskoleförordningen att de förkunskapskrav som anges för särskild behörighet skall vara helt nödvändiga för att en doktorand skall kunna tillgodogöra sig utbildningen. Detta anges därför i bifogat författningsförslag i 9 kap. 5 §. Samtidigt ges i detta förslag utrymme för andra förkunskapskrav än sådana som inhämtats genom högskolestudier eller yrkeserfarenhet, såsom nödvändiga språkkunskaper, vilket överensstämmer med regeringens bedömning i propositionen.

Enligt riksdagens tillkännagivande får masterexamen inte i praktiken bli ett antagningskrav till en forskarutbildning som förkortas med ett år för att flytta över studiefinansieringskostnaderna för detta år till studenterna. Enligt regeringens bedömning i propositionen bör krav på särskild behörighet vara helt nödvändiga för att studenten skall kunna

tillgodogöra sig utbildningen. Att kräva en högre examen för särskild behörighet än vad som krävs för grundläggande behörighet är alltså bara möjligt om en sådan examen anses helt nödvändig för att kunna tillgodogöra sig den föreskrivna utbildningen om 160 poäng (eller 240 högskolepoäng). Utbildning som anses kunna tillgodoräknas på forskarnivå kan inte samtidigt utgöra helt nödvändiga kunskapsförutsättningar för att påbörja utbildning på forskarnivå. Någon förändring av behörighetsbestämmelserna avseende utbildning på forskarnivå med anledning av riksdagens tillkännagivande, utöver de förändringar som aviserades i propositionen, bedöms därför inte nödvändig.

Urval

Enligt nuvarande bestämmelser i högskoleförordningen skall urval göras med hänsyn till förmågan att tillgodogöra sig utbildningen. Enligt regeringens bedömning i propositionen bör sökande till utbildning på forskarnivå kunna förvänta sig mer information om vad som bedöms vid urval än vad som uttrycks i nuvarande bestämmelse. I bifogat förslag till ny bestämmelse om urval till utbildning på forskarnivå kompletteras därför nuvarande urvalsbestämmelse på så sätt att högskolan skall bestämma vilka bedömningsgrunder som används för att pröva förmågan att tillgodogöra sig utbildningen. Liksom i dag bör det anges i den allmänna studieplanen vad som gäller vid urval. Där bör också anges de bedömningsgrunder som skall tillämpas vid prövningen av den sökandes förmåga att tillgodogöra sig utbildningen.

Riksdagen har som ovan nämnts angett att masterexamen inte i praktiken får bli ett antagningskrav till forskarutbildningen och att den som har masterexamen inte skall gå före vid antagning eller anställning som doktorand. I riksdagens tillkännagivande sägs att masterkurser inte skall vara meriterande vid antagning. Det är av flera skäl inte möjligt att föreskriva att kurser som ingår i utbildning för masterexamen inte får beaktas vid urval. Lärosätenas frihet att planera utbildningen innebär att det inte finns något entydigt sätt att skilja ”masterkurser” från ”magisterkurser”. En reglering som inte tillåter att t.ex. det självständiga arbetet (examensarbetet) för masterexamen – som kan vara studentens enda examensarbete på avancerad nivå – beaktas vid urval vore orimlig från både kvalitetssynpunkt och rättssäkerhetssynpunkt. Fokus i riksdagens tillkännagivande ligger snarare på själva möjligheten att genom tillgodoräknande förkorta den återstående studietiden till doktorsexamen, och särskilt att en sådan möjlighet inte i praktiken får bli en förutsättning för att kunna bli antagen.

En fakultetsnämnd kan mena att den som har genomgått utbildning som bedöms kunna tillgodoräknas i forskarutbildningen, dvs. den som kan anses redan ha tillgodogjort sig en del av utbildningen, därigenom har påvisat särskilt stor förmåga att tillgodogöra sig utbildningen. Det finns inte något i nuvarande regelverk som förhindrar att fakultetsnämnden

fäster så stor vikt vid detta att den som har tidigare utbildning eller annan verksamhet som bedöms kunna tillgodoräknas placeras i ett första urvalsrum. Om antalet sökande är högt, skulle detta i sin tur kunna innebära att de som inte bedöms ha möjligheter till tillgodoräknande i praktiken inte kommer i fråga för närmare bedömning, dvs. att möjligheter till tillgodoräknande i praktiken blir en förutsättning för att bli antagen. För att förhindra ett sådant förfarande, krävs alltså en särskild bestämmelse som inskränker lärosätenas möjlighet att bestämma på vilka grunder urvalet skall ske.

Enligt bifogat författningsförslag inskränks lärosätenas frihet att bestämma urvalskriterier på så sätt att det förhållandet att en sökande bedöms kunna få tidigare utbildning eller verksamhet tillgodoräknad inte får ge företräde framför andra sökande. Ett skäl till att bestämmelsen i förslaget ges en mer allmän utformning och inte begränsas till masterexamen eller utbildning på avancerad nivå är att den därmed också kan tjäna syftet att motverka ett systematiskt användande av s.k. skuggdoktorander av olika slag, dvs. personer som de facto påbörjat forskarstudier utan att vara antagna till forskarutbildningen. Förslag till urvalsbestämmelse återfinns i 9 kap. 6 § i bifogat förslag till ändring av högskoleförordningen. Den ändring avseende urval som föreslås i bestämmelsen om allmän studieplan återfinns i 6 kap. 14 § samma förordning.

I riksdagens tillkännagivande nämns även anställning som doktorand. Enligt 5 kap. 5 § högskoleförordningen skall det även vid anställning som doktorand i vissa fall fästas avseende vid förmågan att tillgodogöra sig utbildningen. Enligt förslaget i bilaga 1 till denna promemoria skall de regler som just beskrivits därför också tillämpas när anställning som doktorand skall ske i samband med antagning. En hänvisning till 9 kap. 6 § görs därför i 5 kap. 5 §.

En sökande med masterexamen kan naturligtvis i det enskilda fallet komma att konkurrera ut sökande med magisterexamen, om hon eller han i övrigt bedöms ha högre förmåga att tillgodogöra sig utbildningen. Men tillsammans med kravet på att tydliggöra urvalskriterier och på att lämna information inför antagning enligt nedan, utgör den föreslagna begränsningen ändå ett hinder mot att systematiskt ge förtur till sökande som bedöms kunna genomgå resten av utbildningen till doktorsexamen på kortare tid än fyra år.

Information om tillgängliga platser inför antagning till utbildning på forskarnivå

I propositionen gjorde regeringen bedömningen att antagning till utbildning på forskarnivå normalt bör ske samlat efter information om tillgängliga platser. Öppenhet och tydlighet i antagningen bidrar till hög kvalitet och är en viktig förutsättning för att ge lika chanser för alla sökande. Regeringen framhöll i propositionen som en möjlighet att

föreskriva att högskolan genom annonsering eller därmed likvärdigt förfarande skall informera om tillgängliga platser på forskarutbildningen. Om en sådan bestämmelse införs borde enligt regeringens bedömning möjlighet till undantag finnas för s.k. industridoktorander och liknande, dvs. doktorander som finansieras av en arbetsgivare utanför högskolan.

I författningsförslaget som bifogas denna promemoria föreslås därför huvudregeln vara att lärosätet inför antagning av doktorander måste informera om detta så att den som är intresserad kan anmäla det inom viss tid, men att information inte behöver lämnas när en doktorand skall genomgå utbildningen inom ramen för en anställning hos en annan arbetsgivare än den egna högskolan. Ett annat exempel på ett fall när ett lärosäte bör kunna avstå från annonsering är när en doktorand vill byta lärosäte för att avsluta en redan påbörjad utbildning på forskarnivå. Eftersom det är svårt att förutse alla tänkbara situationer, får enligt förslaget undantag göras också i andra liknande fall. Förslag till bestämmelse om antagningsförfarande återfinns i 9 kap. 7 § i bifogat förslag till ändring av högskoleförordningen.

Examensordningen

Struktur

I det bifogade författningsförslaget i bilaga 1 till denna promemoria under rubriken Examensordning, bilaga 2 till högskoleförordningen, finns inledningsvis gemensamma bestämmelser om examensbenämning och översättning i enlighet med regeringens bedömningar i propositionen. Motsvarande finns i bilaga 2 till denna promemoria som innehåller förslag till ändringar i bilagan till förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet.

Därefter anges examensbeskrivningar. Examensbeskrivningarna ordnas efter de tre nivåerna i den högre utbildningen, grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Inom grundnivå och avancerad nivå anges generella examina först, därefter konstnärliga examina och slutligen yrkesexamina. Generella examina och konstnärliga examina ordnas efter stigande omfattning på kursfordringarna, och yrkesexamina anges i alfabetisk ordning.

I examensbeskrivningarna finns rubrikerna Omfattning, Mål, Självständigt arbete (examensarbete) och Övrigt, med undantag för examina på forskarnivå där rubriken Självständigt arbete (examensarbete) ersätts med Vetenskaplig uppsats för licentiatexamen respektive Vetenskaplig uppsats (doktorsavhandling) för doktorsexamen.

Omfattning i högskolepoäng

Under rubriken Omfattning anges i samtliga förslag till examensbeskrivningar det antal poäng som de fullgjorda

kursfordringarna skall omfatta. Dessa är angivna med ett exakt antal poäng i enlighet med regeringens bedömning i propositionen. Mot bakgrund av förslaget i denna promemoria att införa en bestämmelse i högskoleförordningen som innebär ett nytt sätt att beräkna poäng, benämnda högskolepoäng, anges denna omfattning i förslagen till nya respektive reviderade examensbeskrivningar i högskolepoäng. Det innebär t.ex. att den föreslagna utökade omfattningen av kursfordringarna för arkitektexamen är 300 högskolepoäng. Med dagens poängsystem innebär förslaget en ökning från 180 till 200 poäng.

I bilaga 4 finns en lathund för omräkning av poäng till högskolepoäng för att öka läsförståelsen av förslagen i denna promemoria.

Mål

Målen är uttryckta som förväntade studieresultat och uttrycker vad studenten förväntas kunna, förstå, förhålla sig till eller kunna utföra för att få en viss examen. Universitet och högskolor har alltså att utforma utbildningen och kursfordringarna för examen på ett sådant sätt att målen uppnås.

Målen indelas i tre olika kunskapsformer med underrubrikerna Kunskap och förståelse, Färdighet och förmåga samt Värderingsförmåga och förhållningssätt. Indelningen i rubriker bedöms underlätta användningen av målen och även framtida förändringar av dem.

Samtliga examensbeskrivningar för yrkesexamina inleds med en generell strecksats, som sammanfattar kraven på studentens förväntade studieresultat. För de yrkesexamina som leder till en yrkesbehörighet har strecksatsen placerats direkt under rubriken Mål för att markera att det är en behörighetsutbildning. För övriga yrkesexamina har strecksatsen placerats först under underrubriken Kunskap och förståelse. För att markera att målet är en sammanfattning av de olika kunskapsformerna används begreppen "kunskap och förmåga".

Flera liknande eller exakt lika strecksatser återkommer i många examensbeskrivningar. De beskriver förväntade studieresultat som är generella för samtliga utbildningar men som också kan vara anpassade till det yrke som examensbeskrivningen gäller för.

Beskrivningen för specialistsjuksköterskeexamen har fått en något annorlunda utformning än i nuvarande examensordning. De kunskaper som är gemensamma för alla inriktningar har förts samman och beskrivningen anger inriktning, men inte område.

De yrkesexamina som är påbyggnadsexamina, dvs. som förutsätter en tidigare examen, är utformade så att de skall kunna läsas och förstås utan att relateras till beskrivningen för den tidigare examen som krävs.

Högskolan bestämmer preciserade krav

Under rubriken Övrigt återfinns för samtliga examina en formulering som innebär att för en viss examen eller för en viss examen med en viss inriktning skall också gälla de preciserade krav som varje högskola själv bestämmer inom ramen för kraven i den aktuella examensbeskrivningen. Detta ersätter dagens skrivning i examensbeskrivningarna för såväl generella examina som yrkesexamina om ”de mål som respektive högskola bestämmer” under rubriken Mål. Den föreslagna formuleringen är avsedd som ett förtydligande av högskolans möjlighet att bestämma preciserade krav. Genom att ange att detta skall ske inom ramen för kraven i den aktuella examensbeskrivningen förtydligas att preciseringarna skall ta sin utgångspunkt i och hålla sig inom ramen för examensbeskrivningarna i examensordningen. Regeringen markerade också i propositionen att lärosätena fortsatt bör få ange mer preciserade krav för examina utöver dem som föreskrivs i examensordningen. Sådana krav kan t.ex. uttrycka vad som krävs för att få kandidatexamen med en viss inriktning. Detta är centralt för att ge studenter vägledning i sina studieval, i synnerhet de som väljer att läsa fristående kurser för att nå kraven för en examen.

Arkitektexamen och civilingenjörsexamen

I förslaget till examensbeskrivningar för arkitektexamen och civilingenjörsexamen är omfattningen bestämd till 300 högskolepoäng.

Ingenjörsexamen

I förslaget till bilaga till förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet saknas ingenjörsexamen, vilken ingår i dagens bilaga. Skälet till detta är att Sveriges lantbruksuniversitet har beslutat att inte längre utfärda ingenjörsexamen. Detta är beslutat i enlighet med Högskoleverkets rekommendationer efter genomförd utvärdering av den utbildning som leder fram till denna examen.

Civilekonomexamen

Utbildnings- och kulturministern avser att tillsätta en referensgrupp som skall knytas till en arbetsgrupp inom Utbildnings- och kulturdepartementet med uppgift att utarbeta förslag till examensbeskrivning för civilekonomexamen. Denna examen ingår därför inte i bifogat författningsförslag.

Lärarexamen

Utbildnings- och kulturdepartementet arbetar i samverkan med lärosätena och andra berörda parter med förslag till inplacering av lärarexamen i den nya utbildnings- och examensstrukturen. Denna examen ingår därför inte i bifogat författningsförslag.

Fördjupningskrav i generella examina

I propositionen gjorde regeringen bedömningen att det bör finnas två generella examina på avancerad nivå, magisterexamen som omfattar 40 poäng (eller 60 högskolepoäng) och masterexamen som omfattar 80 poäng (eller 120 högskolepoäng). Båda dessa examina bör bygga på och förutsätta studier på grundnivå motsvarande tre års heltidsstudier. Att dessa examina förutsätter tidigare studier med en viss omfattning och därför är att betrakta som påbyggnadsexamina uttrycks också i regeringens bedömning om tillträdeskraven för program som leder till dessa examina och som redovisats ovan. Kravet för grundläggande behörighet bör enligt regeringens bedömning vara en examen på grundnivå om minst 120 poäng (eller 180 högskolepoäng) eller motsvarande utländsk examen. Kravet för grundläggande behörighet bör även vara uppfyllt av den som genom svensk eller utländsk utbildning, praktisk erfarenhet eller på grund av annan omständighet har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på avancerad nivå, s.k. reell kompetens. När det gäller särskild behörighet till program som leder till magisterexamen eller masterexamen bör enligt regeringen gälla de regler som i dag avser utbildning som inte vänder sig till nybörjare.

Som tidigare nämnts är regeringens förslag i propositionen att den högre utbildningen skall ges på tre nivåer: grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Genom att utbildning på avancerad nivå enligt förslaget väsentligen skall bygga på utbildning på grundnivå tydliggörs en progression i studierna. Förslaget om införande av en ny utbildningsnivå, den avancerade nivån, är alltså inte enbart ett sätt att omdefiniera den senare delen av det som i dag benämns grundläggande högskoleutbildning. Den avancerade nivån får en tydligare påbyggnadskaraktär, särskilt utbildning som leder till generella examina eller konstnärliga examina, dvs. magisterexamen och masterexamen samt konstnärlig magisterexamen och konstnärlig masterexamen. Denna karaktär förstärks tydligt av de förslag till mål för dessa examina som finns i examensbeskrivningarna i denna promemoria. Vidare angav regeringen i propositionen att det i examensbeskrivningarna för generella examina och konstnärliga examina på avancerad nivå bör formuleras krav som innebär att det för att avlägga examen krävs en tidigare examen om minst 120 poäng på grundnivå. Kravet på en tidigare examen och de ovan nämnda kraven för grundläggande behörighet bidrar tillsammans till en tydlig etappindelning, där studier som leder till en generell examen på avancerad nivå inte är en automatisk förlängning av studier på grundnivå.

I propositionen gjorde regeringen bedömningen att dagens krav på fördjupning på 60-poängsnivån i huvudämnet för kandidatexamen och på 80-poängsnivån för magisterexamen bör utgå ur examensbeskrivningarna.

Riksdagen har godkänt propositionens förslag avseende tre nivåer i den högre utbildningen och beskrivningar av dessa nivåer. Riksdagen har inte

haft något att erinra mot vad regeringen bedömt och redovisat angående grundläggande och särskild behörighet för tillträde till program som leder till magisterexamen eller masterexamen. En utgångspunkt är alltså att dessa examina är påbyggnadsexamina på avancerad nivå och att kopplingen till tidigare utbildning till en examen som omfattar motsvarande minst tre års heltidsstudier på grundnivå uttrycks i tillträdesbestämmelserna.

Riksdagens beslut är bifall till reservationen som lyder:

”En examen bör innebära en garanti för att studierna lett till fördjupning inom för studierna relevanta ämnesfält. Studenten skall således ha fördjupade kunskaper inom det huvudsakliga området för utbildningen. Det finns ett särskilt värde i detta som inte har sin motsvarighet i bredd. Fördjupning är även viktig för att examen skall leda till anställningsbarhet samt underlätta etablering på arbetsmarknaden.

För att säkerställa kvaliteten och den internationella statusen på svenska examina skall det även i fortsättningen finnas krav på fördjupning och progression. För generella examina skall på kandidatnivå krävas minst 60 poäng i huvudämne eller inom kunskapsområdet och för magisternivå minst 80 poäng. För examina med yrkesinriktning eller av tvärvetenskaplig karaktär skall fördjupning och progression ha skett inom relevant kunskapsområde.”

Det första stycket och det andra styckets första mening tillgodoses i förslagen till examensbeskrivningar för samtliga generella examina, exklusive högskoleexamen. Krav på fördjupning inom det huvudsakliga området för utbildningen i någon form ställs i de föreslagna examensbeskrivningarna. Detta ligger också helt i linje med vad regeringen uttryckte i propositionen (s. 102-105) angående progression och ämnesfördjupning.

I anslutning till den andra meningen i andra stycket kan konstateras att det varken i nuvarande författning eller i propositionen finns begrepp som kandidatnivå och magisternivå. Det som avses bör därför vara kandidatexamen och magisterexamen. Vidare anges att det för ”kandidatnivån” skall krävas 60 poäng i huvudämne eller inom kunskapsområdet. I dagens examensbeskrivning för kandidatexamen anges krav på fördjupade studier på 60-poängsnivån i huvudämnet. Genom att också tala om kunskapsområde får riksdagen i sitt beslut anses avse att det skall kunna vara ett område som är vidare än vad som traditionellt definierats som ett huvudämne. Eftersom riksdagen i det första stycket framhåller att studenten skall ”ha fördjupade kunskaper inom det huvudsakliga området för utbildningen”, och då detta täcker såväl huvudämne som kunskapsområde, är förslaget till formulering i examensbeskrivningen om krav på fördjupning uttryckt i antal poäng för kandidatexamen under rubriken Omfattning följande:

Kandidatexamen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 180 högskolepoäng med viss inriktning som varje högskola själv bestämmer,

varav minst 90 högskolepoäng skall avse fördjupning inom det huvudsakliga området för utbildningen.

När det gäller fortsättningen på ovan refererade mening i reservationen – ”och för magisternivå minst 80 poäng” – får förutsättas att detta skall ses i relation till de förslag och bedömningar som riksdagen har godkänt eller inte haft något att erinra emot avseende införandet av tre nivåer och tillträde till program som leder till generella examina på avancerad nivå. I propositionen markerades genom regeringens bedömning om behörighetskraven för program som leder till bl.a. en generell examen på avancerad nivå att magisterexamen är en påbyggnadsexamen. Därtill bör den enligt regeringen omfatta 40 poäng (eller 60 högskolepoäng). Att med hänsyn till dessa omständigheter ställa krav på 80 poäng (eller 120 högskolepoäng) är alltså inte möjligt. Magisterexamen blir i den föreslagna strukturen en examen på avancerad nivå som bygger på tidigare utbildning till en examen på grundnivå som omfattar motsvarande minst tre års heltidsstudier. Detta förutsätter en tydlig progression i förhållande till de studier som magisterexamen bygger vidare på och att det finns en koppling mellan studierna på grundnivå och utbildning som leder till magisterexamen. Eftersom dessa förutsättningar finns markerade i såväl beskrivningarna av nivåerna i högskolelagen som i tillträdesbestämmelserna i högskoleförordningen och i de mål som finns i bifogat förslag till examensbeskrivning för magisterexamen är förslaget till formulering för magisterexamen följande:

Magisterexamen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 60 högskolepoäng med viss inriktning som varje högskola själv bestämmer, varav minst 30 högskolepoäng skall avse fördjupning inom det huvudsakliga området för utbildningen.

Ett program på avancerad nivå måste dessutom enligt regeringens bedömning i propositionen alltid innebära fördjupning, även om utbildningen är utformad kring ett sammanhållande tema och kan bygga på t.ex. kandidatexamen med olika inriktningar. Riksdagen ger också uttryck för en sådan uppfattning i den sista meningen: ”För examina med yrkesinriktning eller av tvärvetenskaplig karaktär skall fördjupning och progression ha skett inom relevant kunskapsområde.” Här markeras att det är fördjupning inom ett kunskapsområde som är relevant i förhållande till de tidigare studierna. Denna relevans finns inbyggd i den nya utbildnings- och examensstrukturen där studier på en högre nivå förutsätter tidigare studier för att studenten skall kunna tillgodogöra sig en viss utbildning. Progressionen mellan nivåerna förutsätter att det måste ske inom ett relevant område. Det måste däremot inte vara exakt samma huvudämne, kunskapsområde, ämnesområde eller huvudsakliga område för utbildningen, även om det i många fall kommer att vara så. Riksdagen uttalar också inledningsvis i tillkännagivandet att ”En examen

bör innebära en garanti för att studierna lett till fördjupning inom för studierna relevanta ämnesfält”.

Det som sägs ovan angående magisterexamen skall rimligtvis gälla för masterexamen, även om denna inte omnämns i riksdagens tillkännagivande om fördjupningskravet. Förslaget till formulering av detta krav uttryckt i poäng är följande:

Masterexamen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 120 högskolepoäng med viss inriktning som varje högskola själv bestämmer, varav minst 60 högskolepoäng skall avse fördjupning inom det huvudsakliga området för utbildningen.

Kravet på fördjupning inom det huvudsakliga området för utbildningen förstärks också i förslaget i denna promemoria av att det för samtliga generella examina under rubriken Självständigt arbete (examensarbete) anges att det självständiga arbetet (examensarbetet) skall vara fullgjort inom det huvudsakliga området för utbildningen. För kandidatexamen, magisterexamen och masterexamen anges också en minsta poängomfattning för det självständiga arbetet (examensarbetet) som är relaterad till de totala kursfordringarna.

